

BALLETT

Õnnelike varjude kuningriigis (arvustus 20.12.2015 Veneetsias, tõlge itaalia keelest)

Marinella Guatterini

Radža võrgutava tütre ja võluva templitantsijatari Nikia võitluse ajal sama mehe (Marius Pepita 1877/1884. aasta balletis „Bajadeer” visandatud India papjeemašee-kangelase Solori) armastuse nimel välgatab tavaliselt ka pistoda. Kuid Eesti rahvusballeti helges versioonis haljast tera käiku ei lähe. Seda asendab hinnaline salvrätik, Solorilt Nikiale kingitud armastuse pant, mille meeleheitel tantsijatar rivaali paleesse maha jääb.

Näiliselt väike detail, ja ometi tõstab just see lavastuse parimate „Bajadeeri” versioonide hulka – La Fenice teatris sai näha suurepärasest etendust!

Ülienergiline, kuiv ja intensiivne rütm ning poolpaljaste fakiiride kiired hüpped Nikia templi ees jäätavad varju brahmiinide ja teiste bajadeeride rahuliku sagina ja sädeleva *divertissement* pausid Gamzatti ja Solori (radža nõudmisel toimuva) kihluspeo ajal – see on „Bajadeer”, mis kannab Toomas Eduri pitsert. Briti impeeriumi ordu komandöri tiitliga Edur juhib alates 2009. aastast rahvusvahelise tunnustusega truppi Tallinnas. Neile aplodeeriti 2012. aastal Veneetsias, kui etendati Ben Stevensoni täidlast ja originaalset „Pähklipurejat”. Nüüd on aplausist kasvanud triumf, mida paljud Vene trupid kadestada võiksid. Kõik tantsijannad ei ole nii pikajalgseid ja perfektsed, nagu on Alena Shkatula letargiline ja piinades Nikia, kuid seda kompenseerib elegantne maskuliinne virtuoossus – teisedki meestantsijad on pea samavõrd atleetlikud ja väärivad kui Solor (Denis Klimuk).

Esimeses vaatuses näib värskete võitude ja jahisaavutuste lummuses pseudohindust kangelane pisut hajameelne. Võib-olla kaotatakse eesmärgiks seatud kiire tempo tõttu pisut teatraalsuses, mis tavaliselt vürtsitab ekstaatilist hülgamist ja traagilist ohtu – Gamzatti ja tema isa korraldatud mürgimao hammustust, mille tõttu bajadeer sureb. Samas on Eduri versioon, millele paneb aluse pistodast loobumine, väga selgete kavatsustega – leevendada balleti melodramaatilisi haripunkte. Ilma traditsiooni rikkumata või reetmata viimast Vene „Bajadeeri” aastast 1942, mille seadis lavale Vachtang Tšabukiani (Petipa originaali kasutatakse üksnes osaliselt), koondab lavastaja-koreograaf Edur sündmused kahte vaatusesse – tavaliselt on neid kolm (või neli, kui lisatakse ka Natalja Makarova nn „Templi hävitamise stseen”) – ja võtab ette viimase suurejoonelise stseeni. Selleks on „Varjude kuningriik“ balletiseelikutes baleriinidega, kelle käte ümber hõljuvad valged idamaised loorid, nagu esimest korda (1961. aastal), mil kogu versiooni „Bajadeerist” Lääne-Euroopas veel ei tuntud.

Seda *ballet blanc*’i võib pidada juba kaasaegse balleti episoodiks, kuigi see on pärit 19. sajandist. See on prelüüd 20. sajandi 70ndate minimalismile – 24 varju *arabesque penché*’d korrates aeglaselt kallakut pidi äsjailmunud kuu hämaras valguses alla laskumas.

Keset tühjust peatunud kangelane Solor, suitsetatud oopiumi mõju all, leiab Nikia varju ja ühineb temaga meelikõitvas paaristantsus, samal ajal kui teised bajadeerid armastajate randevuule pehme pilvena sekundeerivad. Kontrast esimese ja teise vaatuse vahel on ses versioonis, mida toetav Ludwig Minkuse muusika on seekord ülimalt poeetilises võtmes (La Fenice orkestri poodiumilt juhivad vägesid Risto Joost), lepitamatu. Valitsejate palee sammaste uhked värvid, valitsejate sädelevad rõivad, tantsijate hõõguvad oranž

divertissement ajal ning pulbitseva templijumaluse kuldne (mis tavaliselt lahvatab neljandas vaatuses, kui kuju templis ellu ärkab) tõstavad esile lumivalgete õnnelike ja hüpnotiseerivate varjude ülemvõimu.

Eesmärgiga eraldada kehade ja hingede maailm, lubab Toomas Edur Solori tegelaskujule veel ühe väikese kõrvalekalde. Nähes Nikiat kaugenemas keelitab oopium, fantaasia – seekord mitte enam salvräti, vaid heleda pika-pika kangaga – kangelast varjude seltsi jääma. Elavad leiavad ta surnuna, rivaliteedi ja võimujanu ohvrina.

Bajadeer / Eesti rahvusballett

Teatro La Fenice (La Fenice teater), Veneetsia ja Tallinn

Plidiallkiri: Valgetes balletiseelikutes ja looritatud kätega tantsijad Varjude Kuningriigis.